

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ГЛОБАЛЬНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

RUSSIAN AGGRESSION AS A FACTOR OF INFLUENCE ON GLOBAL MIGRATION PROCESSES

Юрій Курилюк¹

Національна академія управління

(вул. Ушинського, 15, м. Київ, Україна, 03151)

Yurii Kuryliuk

National Academy of Management

(15, Ushynskogo, Kyiv, Ukraine, 03151)

Отримано: 03.11.2022. Затверджено: 12.12.2022

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто окремі проблемні аспекти міграційних процесів, що стали наслідком широкомасштабної російської агресії проти України, а також визначення можливих шляхів вирішення цих проблем. Установлено, що значний вплив на міграційні процеси в цьому регіоні має російсько-українська війна, оголошена у 2022 році. Це вплинуло як на якісні, так і на кількісні характеристики. Традиційну і вже звичну міграцію громадян з інших континентів повністю замінило масове переміщення громадян України до сусідніх країн у пошуках міжнародного захисту. Водночас військові дії тривають, тому міграційні потоки залишаються стабільно високими. Одночасне масове переміщення людей через державний кордон призводить до скупчення людей у пунктах пропуску та необхідності їх швидкого оформлення та евакуації з небезпечних для життя територій. Для України це було важко, тому їй довелося спростити процедури прикордонного контролю та припинити внесення інформації про перетин кордону до відповідної бази даних, а також спростити наявність паспортних документів для перетину кордону. Однак при спрощенні класичних процедур прикордонного контролю можуть виникнути інші проблеми. Мова йде про можливість втечі злочинців від розшуку та ймовірність торгівлі людьми, в тому числі дітьми. Констатовано, що вирішення проблеми швидкого та безпечного перетинання державного кордону шукачами захисту може бути реалізовано шляхом спільного прикордонного контролю осіб на території сусідньої держави, де є більш безпечні умови для оформлення мігрантів. Це дасть також можливість одночасної

¹ доктор юридичних наук, професор, академік НАН вищої освіти України; orcid 0000-0002-4035-4431; e-mail: kurylyuk.yuri@gmail.com

перевірки представникам двох держав тих проблем, які можуть виникнути під час прикордонного контролю.

Ключові слова: міграційні процеси; глобалізація міграції; війна; міграційне право.

ABSTRACT

The article examines some problematic aspects of migration processes resulting from Russia's large-scale aggression against Ukraine and identifies possible ways to address these problems. It is established that the Russian-Ukrainian war declared in 2022 has a significant impact on migration processes in this region. It affected both qualitative and quantitative characteristics. The traditional and familiar migration of citizens from other continents has been completely replaced by the mass movement of Ukrainian citizens to neighboring countries in search of international protection. At the same time, the hostilities continue, so migration flows remain consistently high. The simultaneous mass movement of people across the state border leads to crowding at checkpoints and the need for quick processing and evacuation from life-threatening areas. For Ukraine, this was difficult, so it had to simplify border control procedures and stop entering information about border crossings into the relevant database, as well as simplify the availability of passports for border crossings. However, simplification of classical border control procedures may cause other problems. We are talking about the possibility of criminals escaping from the search and the likelihood of human trafficking, including children. It is stated that the solution to the problem of quick and safe crossing of the State border by asylum seekers can be realized through joint border control of persons in the territory of a neighboring State, where there are safer conditions for migrant registration. This will also allow representatives of the two states to simultaneously check the problems that may arise during border control.

Key words: migration processes; globalization of migration; war; migration law.

I. ВСТУП

У 2020–2021 роках світова спільнота проводила комплекс заходів із локалізації поширення пандемії COVID-19. Це дало можливість зробити світові міграційні процеси більш контрольованими, безпечними та впорядкованими. Після тривалої ізоляції відкрилися кордони багатьох держав, для мандрівників стали зрозумілими і вже певною мірою звичними правила перетинання державних кордонів.

Одночасно в центрі Європи «жевріла» і назривала ще одна загроза, здатна кардинально вплинути на міграцію не тільки в цьому регіоні, але і в світі. Йдеться про анексію росією частини територій сусідніх держав.

Це призвело до того, що, наприклад, у Грузії, станом на 31 грудня 2020 року, було зареєстровано понад 280 тис. внутрішньо

переміщених осіб з Абхазії та Цхінвальського регіону/Південної Осетії. В Україні (станом на 2019 рік) кількість внутрішньо переміщених осіб із незаконного анексованого росією Криму та окупованого Донбасу налічувала понад 1,4 млн осіб. Як внутрішньо переміщених осіб у правобережній частині Молдови було зареєстровано понад 51 тис. осіб.

Локальні територіальні домагання росії в Грузії, Молдові, Україні та інших країнах вочевидь призвели до масових переміщень мігрантів з окупованих територій як усередині країни, так і до інших країн, насамперед до сусідніх держав.

З моменту переходу росії з 24 лютого 2022 року в активну широкомасштабну війну з Україною такі міграційні процеси змінили свій характер і стали вже не локальними, а глобальними.

Внутрішні переміщення громадян отримало поштовх до різкого збільшення до понад 8 млн осіб (за даними МОМ). Водночас слід зазначити на перетворенні цих процесів і виїзд мігрантів з країни для пошуку тимчасового захисту в країнах Західної Європи та інших континентів.

Лише за перших 4 місяці війни з України виїхало понад 7 млн осіб, з них 89% до держав – членів ЄС і 11% – до Молдови. Багато мігрантів залишають сусідні країни і виїжджають на американські континенти, а жителі районів, що межують з росією, були примусово депортовані державою-агресором на свою територію.

Проблеми міграції в сучасному світі та зокрема в центрально-європейському регіоні, що межує з Україною, досліджувалися невеликою кількістю авторів. Серед них можна виділити дослідження Н. Бортник, А. Гурни, О. Малиновської, С. Одинець, М. Ярошевич та деяких інших.

Водночас проблема впливу російсько-української війни на міграційні процеси в зазначеному регіоні не отримала належного дослідження та являє собою суттєвий дослідницький інтерес. Ця проблема пов'язана з новим витком міграції, який увійде в історію і має бути глибше вивчений, зокрема з урахуванням погляду з боку сусідніх країн.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою цієї статті є виявлення деяких проблемних аспектів у міграційних процесах, до яких призвела широкомасштабна агресія росії проти України, а також визначення можливих шляхів розв'язання цих проблем.

Для реалізації зазначеної мети використано загальнонаукові та спеціальні методи. Так, застосовано метод контент-аналізу наявних публікацій за останні кілька років, опублікованих у засобах масової інформації, що зачіпають проблему міграційних процесів навколо України. Також було використано статистичний метод, за допомогою якого проаналізовано офіційну статистику за 2020–2021 роки та перше півріччя 2022 року, зібрану прикордонними інституціями України, Молдови та інших країн, які межують з Україною.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Міграція була, є і буде поширеним явищем, зумовленим низкою чинників. Для більшості держав світу до 2020 року це явище було відчутним і мало стійку тенденцію зростання. За довгі роки вплив мігрантів збільшився в рази, насамперед через нестабільну ситуацію на Близькому Сході, виникнення терористичних організацій, складну економічну ситуацію тощо. Відомо, що від проблем, які склалися, а особливо від нелегальної міграції, вже досить тривалий час потерпають саме держави – члени ЄС, оскільки впродовж довгих років відбувається значний вплив у цей регіон біженців із Сирії, Іраку та інших країн.

За останні 20 років Україна та Молдова стали транзитною країною для нелегальної міграції до країн ЄС. За різними аналітичними оцінками за останні десять років тільки на території України постійно розмішувалося від 800 тис. до 1,6 млн. нелегальних іммігрантів. Вони терпляче очікували свого шансу переміститися до однієї із сусідніх держав – членів ЄС. Тому Україна та Молдова, маючи вдале географічне розташування, мають значні можливості для суттєвих міграційних потоків.

Молдова є державою в південно-східній Європі, яка межує з Україною та Румунією. Загальне населення становить 3,3 млн. осіб. Близько 12,3% території займає невизнане Придністров'я. Загальна протяжність кордону Молдови становить 1906 км, з яких 1222 км – кордон саме з Україною.

Упродовж 2,5 десятиліть потоки міграції з України ділилися майже наполовину між росією та Європою, при цьому проглядався яскраво виражений циркулярний характер обмін робочою силою з росією, а велика кількість українських громадян прагнули залишитися в європейських країнах на тривалий час¹.

Аналогічна ситуація і з Молдовою. Так, трудова міграція Молдови вважається однією з найвищих у світі, оскільки приблизно 300 тис. осіб або 25% економічно активного населення, що нещодавно повернулося в країну, працювали або мали намір працювати за кордоном².

Водночас трудова міграція в Росію, порівняно з 2019 роком, стає менш диверсифікованою, оскільки понад 80% трудових мігрантів російського ринку становлять переважно громадяни Таджикистану, Узбекистану та Киргизстану. Їхня кількість скоротилася всього на 12%. От якщо дивитися на кількість мігрантів з України та Молдови, то вона зменшилася в 5 разів. Водночас (порівняно з кінцем 2014 року і початком 2022 року) кількість молдаван у росії скоротилася в 7,5 разів³.

Однак такий спад був недовгим. З часом встановлення чітких правил перетину державних кордонів в умовах COVID-19 до середини 2021 року розпочалося поступове зростання транскордонної мобільності, а до кінця цього ж року стало ще більшим, ніж було до карантину. Водночас частка громадян України, які перетинають українсько-молдовську ділянку кордону, щорічно варіювала в районі 32%, до моменту початку 24 лютого 2022 року відкритої військової агресії росії проти України.

Міграційні процеси на українсько-європейській ділянці державного кордону завжди характеризувалися активним переміщенням громадян, як до європейських країн, так і до України.

Україна є державою в географічному центрі Європи, яка межує з Молдовою, Румунією, Словаччиною, Угорщиною, Польщею,

¹ Лібанова Е.М. (2018). Зовнішні трудові міграції Українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. № 2(33). С. 10-26. doi: 10.15407/dse2018.02.11

² Čajka P., Jaroszewicz M., Strielkowski W. (2014). Migration Incentives and Flows between Belarus, Ukraine and the European Union: a Forecasting Model. *Economics and Sociology*. Vol. 7, No 4. pp. 11-25. doi: 10.14254/2071-789X.2014/7-4/1

³ Moldovans have left Russia en masse: in 2 years, their number has decreased by 3.5 times. URL: <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/moldavane-massovo-pokinuli-rossiiu-za-2-goda-ikh-chislo-umen-shilos-v-3-5-raza/?amp=1>

Білоруссю, росією, а також морем із Грузією, Болгарією і Туреччиною. Загальна протяжність кордону України становить майже 7 тис. км.

За останні десятиліття чисельність поїздок громадян України до ЄС помітно зросла і тільки 2015 року становила 12,5 млн, а 2014 року – 10,5 млн. За умов різкого зубожіння населення метою виїзду до Європи, як правило, було працевлаштування. Опитування, проведене 2015 року компанією GfK-Україна на замовлення МОМ, показало, що кількість українців, які планують найближчим часом працевлаштуватися за кордоном або вже знайшли таку роботу, порівняно з 2011 роком зросла на 2%¹.

У 2020–2021 роках без будь-яких сумнівів основний вплив на ці процеси спричинила пандемія COVID-19. Вона відобразилася на різних напрямках діяльності та не могла не вплинути на міграційні процеси. Однак зумовлені пандемією обмеження транскордонної мобільності не призвели до припинення міграції з України до ЄС, хоча значно ускладнили її здійснення. Виїзд з України був певним чином не стільки скорочений, скільки просто призупинений, відкладений на деякий час.

Від початку запровадження карантину, за деякими оцінками, 2020 року в Україну повернулося 300–400 тис. українців, які зіткнулися з серйозними труднощами з пошуком роботи і за першої можливості одразу намагалися повернутися в країну працевлаштування. Так, за даними опитування українців, які до карантину проживали в Польщі, проведеного в червні 2021 року, третина з них не змогли знайти роботу в Україні, 70% виявили бажання найближчим часом повернутися на роботу в Європу².

Загалом щорічно до держав – членів ЄС з України виїжджає 3,1–4,3 млн осіб, з яких частка українців становить близько 88%. Середньостатистично більше половини таких перетинів здійснюється на ділянці українсько-польського кордону, а чверть – на українсько-угорській ділянці.

Аналізуючи статистичну інформацію отриману автором з Державної прикордонної служби України, можна дійти висновку, що

¹ IOM (2015). Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf

² Malynovska O. (2021). Migration and Migration Policy in Ukraine: transformations of the Age of Independence. *Migration & Law*. Vol. 1 (issue 1). pp. 10-26. doi: 10.32752/2786-5185-1-1-10-26

на відміну від ситуації на українсько-молдовському кордоні, карантинні обмеження, запроваджені у 2020 році з метою запобігання поширенню COVID-19, не призвели до різкого зменшення мобільності громадян до Угорщини та Румунії та лише вплинули на зменшення кількості перетинів українсько-польської та українсько-словацької ділянок державного кордону. Це можна пояснити різними підходами в реалізації політики країн у сфері охорони здоров'я та пов'язані з цим обмеження¹.

Значні зміни в міграційних процесах зазначених держав – членів ЄС відбулися вже з моменту відкритої військової агресії росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, що чітко простежується в результатах статистики перетину кордону з України до ЄС.

З моменту розв'язання росією 24 лютого 2022 року широкомасштабної російсько-української війни розпочався різкий міграційний потік людей до країн – членів ЄС та Молдови, а також транзитом через ці ж країни та до інших держав у пошуках тимчасового притулку для себе і своїх членів сім'ї.

Такий різкий міграційний потік без жодних сумнівів є історичним, але він неперівнянний за своїми наслідками з міграційною кризою 2015 року, коли європейські країни чинили опір потоку мігрантів. Цього ж року Молдова і ЄС, продемонструвавши прихильність принципам гуманізму і добросусідства, створили можливість, як тільки можна, швидкого виїзду з небезпечного регіону в свої країни. При цьому на їхніх територіях створювалися кризові центри, табори для шукачів притулку. Європейська, молдавська та інша світова спільнота, включно з правозахисними організаціями, в одному пориві об'єдналася і надала гуманітарну підтримку українським біженцям, розміщувала їх у своєму житлі, давала їм одяг і все необхідне, оскільки чимало українців кидали все й виїжджали практично в тому, у чому були, і з дітьми на руках.

Безсумнівно, початок 24 лютого 2022 року російсько-української війни призвів до якісних і кількісних змін міграційних потоків у регіоні.

¹ Nikitin Y., Zolka V., Korol M. et al. (2020). Constitutional Right to Health Protection and Medical Care in Ukraine in the Context of the Pandemic COVID-19. *Journal of Politics and Law*. Vol. 13, No. 4. pp. 99-109. doi: 10.5539/jpl.v13n4p99

Якщо говорити про якісну характеристику, то порівняно з попередніми роками, і це логічно, серед як внутрішньо переміщених, так і під час міжнародної міграції, значно побільшало громадян України та практично повністю припинилася традиційна міграція громадян Сходу та Азії. Окрім бойових дій, така тенденція зумовлена повним закриттям білорусько-української та російсько-української ділянок державного кордону та перекриттям маршрутів руху на півдні України, в тому числі морських.

Також, через війну, спостерігається збільшення випадків незаконного перетину державного кордону на виїзд з України, вчинене громадянами ЄС. Так, якщо за весь 2020 рік незаконних перетинів українського кордону, як на в'їзд, так і на виїзд, скоєних громадянами держав – членів ЄС, було зафіксовано 60, то лише за перше півріччя 2022 року і лише на виїзд з України українськими прикордонниками зафіксовано 64 спроби незаконно перетнути кордон такою категорією громадян. Необхідно все ж таки констатувати, що українські громадяни, виїжджаючи з України, перетинали державний кордон у різні способи (легально і нелегально) і факти незаконного перетину кордону зросли у шість разів.

Найбільший «удар» по прикордонній інфраструктурі від одномоментного напливу значної кількості мігрантів узяла на себе Польща, яка за перше півріччя пропустила на свою територію понад 4,5 млн осіб, що втричі більше, ніж, наприклад, у другому півріччі 2020 року, коли до Польщі з України в'їхало лише 1,5 млн осіб. Також у разі збільшився потік виїзду українців до Словаччини, яка щорічно пропускала близько 370 тис. осіб, а за перше півріччя 2022 року оформила понад 623 тис. осіб. Відносно менший наплив мігрантів отримала Угорщина, у якій кількість пропущених цього року осіб (1,1 млн) була навіть меншою, ніж у другому півріччі минулого року (1,2 млн).

Утім, слід зазначити, що на відміну від біженців зі Сходу та Азії перебування українських громадян у державах – членах ЄС має тимчасовий характер. Така тенденція відмічена іншими дослідниками і раніше та підтверджується і зараз. Попри військові дії, що все ще тривають в Україні, громадяни цієї країни повертаються на Батьківщину. Про це свідчить офіційна статистика. Починаючи з 24 лютого до 1 серпня 2022 року, на в'їзд в Україну оформлено понад 5,1 млн українців.

Однак, аналіз статистичних даних українських органів влади та прикордонних інституцій сусідніх з Україною держав – членів ЄС (Румунія, Угорщина, Словаччина і Польща), продемонстрував суттєві кількісні відмінності між особами, які виїхали з України, та тими, які офіційно оформлені на в'їзд до ЄС.

Зокрема, від початку активної фази широкомасштабної російсько-української війни до 1 серпня 2022 року, за даними української прикордонної служби, з України до ЄС виїхало 8,7 млн осіб, з них громадян України – понад 7,7 млн. Натомість за інформацією, отриманою з країн в'їзду цих громадян, на в'їзд було оформлено на майже 780 тис. громадян України більше.

Аналогічна ситуація і на українсько-молдовській ділянці державного кордону. Якщо Україною на виїзд до Молдови за перше півріччя 2022 року обліковано 1 млн 43 тис. осіб, то молдовськими прикордонниками – 1 млн 348 тис.

Такі статистичні відмінності зумовлені тим, що в перші кілька тижнів непередбачуваного збільшення інтенсивності виїзду з України, що виникло через військову агресію з боку росії, прикордонне відомство України ухвалило рішення спростити процедуру прикордонного контролю. Спрощення включало в себе тимчасове припинення внесення до відповідної бази даних інформації про перетин державного кордону жінками та дітьми з числа громадян України.

Крім того, під час масового практично одночасного виїзду з України в пошуках тимчасового захисту багато громадян України не мали закордонних паспортів, зокрема біометричних, які давали б право на в'їзд до ЄС та інших країн. У зв'язку з цим держави, що приймають, у зв'язку з реальною небезпекою життю українським громадянам, давали їм можливість в'їхати на їхню територію з використанням інших документів, що підтверджували їхню особу (загальногромадянські внутрішні паспорти, посвідчення особи, водійські посвідчення, свідоцтва про народження тощо), а в деяких випадках і за ксерокопіями таких документів.

Однак відмінності в статистиці щодо перетину кордону не є вже такою великою проблемою, яка може виникнути в разі спрощення процедур прикордонного контролю. На мою думку, більш небезпечні наслідки можуть виникнути в разі скасування перевірки осіб за

базами даних. Таке спрощення може призвести до того, що з країни можуть виїхати люди, які перебувають у розшуку, або ж яким заборонено виїзд з країни у зв'язку з наявними податковими чи аліментними зобов'язаннями, а також особи, які прибувають під слідством з підпискою про невиїзд.

Досить небезпечним при спрощенні прикордонного контролю також може бути загроза незаконного вивезення дітей. Це можуть бути випадки виїзду дітей за їхніми свідоцтвами про народження та в супроводі одного з батьків, який матиме лише копію паспорта. Крім цього, можуть бути ситуації, за яких громадяни не перевірятимуться за базою даних, а в ній буде наявна інформація про заборону виїзду неповнолітньої дитини за інформацією одного з батьків у зв'язку з невирішеними сімейними взаємовідносинами між батьками за місцем проживання їхньої дитини. Такі дії перебувають на межі торгівлі людьми та потребують особливої уваги задля недопущення злочинних дій щодо таких вразливих категорій як діти.

Зазначені проблеми свідчать про величезну роль кожної з класичних процедур прикордонного контролю та необхідність їх проведення навіть у разі кризових чи надзвичайних ситуацій. Це може забезпечити як державу виїзду, так і приймаючу країну від ризику настання загроз їхній національній безпеці. Також це дає змогу уникнути порушення основоположних прав людини, зокрема можливого гендерно-обумовленого насильства або сексуальної експлуатації осіб, які виїхали з копіями паспортів, а також не допускати порушення прав дітей, яких можуть незаконно вивезти з держави.

IV. ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило, що російсько-українська війна, оголошена росією у 2022 році, має значний вплив на міграційні процеси в цьому регіоні. Вона вплинула як на якісні, так і на кількісні її характеристики.

Традиційна міграція громадян з інших континентів, що стала вже звичною, була повністю замінена масовим переміщенням громадян України до сусідніх країн у пошуках міжнародного захисту. При цьому воєнні дії тривають і тому міграційні потоки є стабільно високими. Значна кількість внутрішньо переміщених осіб переходить у статус шукачів притулку, а ставлення держав – членів ЄС до цієї

хвилі міграції значно відрізняється від того, що було під час міграційної кризи 2015 року. Міграція, зумовлена російсько-українською війною, продемонструвала прихильність Молдови, ЄС та багатьох інших держав принципам гуманізму та добросусідства.

Однак, такі масові переміщення продемонстрували деякі проблеми організаційного характеру, що впливають на ритмічність та ефективність прикордонного контролю, забезпечення міжнародного захисту тощо.

Зокрема одномоментна масовість переміщення людей через державний кордон призводить до накопичення людей у пунктах пропуску та необхідності швидкого їхнього оформлення й евакуації з небезпечних для їхнього життя територій. Це було складним для України, тому вона була змушена спростити процедуру прикордонного контролю та припинила вносити інформацію про перетин кордону до відповідної бази даних, а також спрощення в наявності паспортних документів для перетину кордону.

Безумовно, таке спрощення дає можливість швидко пропустити людей через кордон і зберегти їхнє життя, що повністю кореспондується із Загальною декларацією прав людини 1948 року. Однак при спрощенні класичних процедур прикордонного контролю можуть виникати проблеми іншого характеру. Йдеться про можливість злочинців сховатися від розшуку, можливість незаконного вивезення людей, зокрема дітей.

Вирішенню такої проблеми може послужити можливість реалізації спільного прикордонного контролю людей на території сусідньої держави, де більш безпечні умови для оформлення мігрантів. Це дасть також можливість одномоментної перевірки представниками двох країн тих проблем, які можуть виникнути під час прикордонного контролю. Саме на врегулюванні таких проблем, на нашу думку, у перспективі мають зайнятися держави багатьох країн, як на досвіді, який отримала Україна.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. В Украине – 1,44 млн внутренне перемещенных лиц из Донбасса и Крыма. URL: <https://www.golosameriki.com/a/ukraine-refugees-and-displaced/5469633.html>
2. Генеральная Ассамблея ООН приняла резолюцию о положении внутренне перемещенных лиц и беженцев в Грузии. URL: <https://www.news.un.org/ru/story/2021/06/1404842>
3. Курилюк Ю.Б. (2020). Державний кордон і правопорядок (законодавство, теорія, практика). Київ: ВД «Дакор». 460 с.
4. Молдаване массово покинули Россию: за 2 года их число уменьшилось в 3,5 раза. URL: <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/moldavane-massovo-pokinuli-rossiiu-za-2-goda-ikh-chislo-umen-shilos-v-3-5-raza/?amp=1>
5. Морару В., Руснак Г. (2012). Маятник миграции. Кишинэу: Типография Sirius. 200 с.
6. ООН насчитала в Украине более 8 млн. внутренних переселенцев. URL: <https://www.dw.com/ru/oon-naschitala-v-ukraine-bolee-8-mln-vnutrennih-pereselencev/a-61749063>
7. Лібанова Е.М. (2018). Зовнішні трудові міграції Українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. № 2(33). С. 10-26. doi: 10.15407/dse2018.02.11
8. Čajka P., Jaroszewicz M., Strielkowski W. (2014). Migration Incentives and Flows between Belarus, Ukraine and the European Union: a Forecasting Model. *Economics and Sociology*. Vol. 7, No 4. pp. 11-25. doi: 10.14254/2071-789X.2014/7-4/1
9. Górny A., Madej K., Porwit K. (2020). Ewolucja czy rewolucja? Imigracja z Ukrainy do aglomeracji warszawskiej z perspektywy lat 2015-2019. *CMR Working Papers*. No. 123/181. URL: https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/10/WP123181_end2.pdf
10. MOM (2015). Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf
11. Luptakova M. (2009). Legal and Illegal Migration from Ukraine: An analysis of social and security issues. *International Journal of Criminal Justice Sciences*. Vol. 4(2). pp. 144–159.
12. Malynovska O. (2021). Migration and Migration Policy in Ukraine: transformations of the Age of Independence. *Migration & Law*. Vol. 1 (issue 1). pp. 10-26. doi: 10.32752/2786-5185-1-1-10-26
13. Nikitin Y., Zolka V., Korol M. et al. (2020). Constitutional Right to Health Protection and Medical Care in Ukraine in the Context of the Pandemic COVID-19. *Journal of Politics and Law*. Vol. 13, No. 4. pp. 99-109. doi: 10.5539/jpl.v13n4p99

REFERENCES

1. Čajka P., Jaroszewicz M., Strielkowski W. (2014). Migration Incentives and Flows between Belarus, Ukraine and the European Union: a Forecasting Model. *Economics and Sociology*. Vol. 7, No 4. pp. 11-25. doi: 10.14254/2071-789X.2014/7-4/1
2. Generalnaya Assambleya OON prinyala rezolyutsiyu o polozhenii vnutrenne peremeshchennykh lits i bezhentsev v Gruzii [The UN General Assembly adopted a resolution on the situation of internally displaced persons and refugees in Georgia]. URL: <https://www.news.un.org/ru/story/2021/06/1404842> [in Russian].
3. Górny A., Madej K., Porwit K. (2020). Ewolucja czy rewolucja? Imigracja z Ukrainy do aglomeracji warszawskiej z perspektywy lat 2015-2019. *CMR Working Papers*. No. 123/181. URL: https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/10/WP123181_end2.pdf
4. IOM (2015). Research on migration and human trafficking. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf [in Ukrainian].

5. Kuryliuk Yu.B. (2020). Derzhavnyy kordon i pravoporyadok (zakonodavstvo, teoriya, praktyka) [State border and order (legislation, theory, practice)]. Kyiv: Dakor [in Ukrainian].
6. Libanova E.M. (2018). Zovnishni trudovi mihratsiyi Ukrayintsev: masshtaby, prychny, naslidky [External labor migration of Ukrainians: scope, causes, consequences]. *Demography and social economy*. No. 2(33). pp. 10-26. doi: 10.15407/dse2018.02.11 [in Ukrainian].
7. Luptakova M. (2009). Legal and Illegal Migration from Ukraine: An analysis of social and security issues. *International Journal of Criminal Justice Sciences*. Vol. 4(2). pp. 144–159.
8. Malynovska O. (2021). Migration and Migration Policy in Ukraine: transformations of the Age of Independence. *Migration & Law*. Vol. 1 (issue 1). pp. 10-26. doi: 10.32752/2786-5185-1-1-10-26
9. Moldavane massovo pokinuli Rossiyu: za 2 goda ikh chislo umenshilos v 3,5 raza [Moldovans left Russia en masse: in 2 years their number decreased by 3.5 times]. URL: <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/moldavane-massovo-pokinuli-rossiiu-za-2-goda-ikh-chislo-umen-shilos-v-3-5-raza/?amp=1> [in Russian].
10. Moraru V., Rusnak G. (2012). Mayatnik migratsii [Pendulum of migration]. Kishineu: Tipografia-Sirius [in Russian].
11. Nikitin Y., Zolka V., Korol M. et al. (2020). Constitutional Right to Health Protection and Medical Care in Ukraine in the Context of the Pandemic COVID-19. *Journal of Politics and Law*. Vol. 13, No. 4. pp. 99-109. doi: 10.5539/jpl.v13n4p99
12. OON naschitala v Ukraine boleye 8 mln vnutrennikh pereselentsev [UN counts more than 8 million internally displaced persons in Ukraine]. URL: <https://www.dw.com/ru/oon-naschitala-v-ukraine-bolee-8-mln-vnutrennih-pereselentsev/a-61749063> [in Russian].
13. V Ukraine – 1,44 mln. vnutrenne peremeshchennykh lits iz Donbassa i Kryma [Ukraine has 1.44 million internally displaced persons from Donbass and Crimea] URL: <https://www.golosameriki.com/a/ukraine-refugees-and-displaced/5469633.html> [in Russian].